

hány kisebb-nagyobb méretű árokrendszerből és 4 ház-ból gazdag leletanyag (kézzel formált fazék- és sütőharang-töredék, bekarcolt hullámköteg- és bepecsételt díszítésű cserepek, kevés korongolt fazéktöredék) került elő. A házakban a letaposott járósínt és a tetőt tartó cölöpöket is megtaláltuk.

Az *Árpád-kori* település objektumai a 70+770 km-től K-re 370 m hosszan, illetve a 71+500 km-től egészen a lelőhelyet határoló csatornáig, az út mindkét oldalán egyaránt megtalálhatók voltak. A házak elhelyezkedése, mennyisége, méretbeli különbsége és a leletanyag alapján megállapítható, hogy a falunak több fejlődési fázisa volt. A kora *Árpád-kori* faluszerű település (a műút déli oldalán) 10–12 m² alapterületű, két ágas által tartott szellemenyes tetőszerkezetű, lejárt padlójú házai csoportokba rendeződtek. A házakat több esetben körárokkel vették körbe. A műút É-i oldalán már 12–20 m² alapterületű, 2 vagy 3 cölöp által tartott nyeregtetős, lejárt padlójú, kb. 40–50 m hosszú, ÉNy–DK-i irányú utcáskorba fekvő házakat találtunk. A kerek vagy szögletes alakú kemencéket minden esetben a ház egyik sarkába vájták, melyek házgödörön belül eső részét agyagból építették fel.

A falu az 1241–42. évi tatárjáráskor pusztult el, melyet több lelet is megerősít. Az egyik leégett ház kemencéjében két összebújt gyermek és az anya részben kemencén kívül eső vázát bontottuk ki. A kisfiú mellett IV. Béla ezüstdenára (CNH I. 263.) feküdt. Az épület padlóján az egykor használt főzőedényeket, csiszolt kő sőtörőt, favödör abroncsait és fülét, a leégett faláda maradványait (vaszarat, ládapántot) a mezőgazdasági tevékenységre (sarlók, rövidkaszák, vas ásóél, fejszék), az állattartásra (csikózábla, ollók) és az ácsmesterségre (ácskörző) utaló eszközöket találtuk meg. Egy gödörben a medencéjén megsérült, egy árokban pedig két fiatal egyén temetetlen vázát bontottuk ki.

A házaktól kb. 120–130 m-re három kemence nélküli műhelyt tártunk fel, többek között egy kovácsműhelyt is, melyben a padlót, 6 cölöplyukat, az üllő helyét, a salakokkal, félkész és rontott vastárgyakkal teli munkagödört és a kisméretű olvasztókemencét is megtaláltuk. A gödrök, árkok, szabadtéri kemencék, házak, műhelyek, kutak és füstölők betöltéséből viszonylag kevés leletanyag került elő. Kisebb számban csillámos soványítású, nagyobb számban bekarcolt csigavonallal, bevagdallással díszített fazék- és bográcstöredékek kerültek felszínre. A használati eszközök között malomköveket, vaskéseket (nyél csontborítását is), csontkorcsolyákat, orsókarikákat, vas mezőgazdasági eszközöket, továbbá vaskapcsokat, vasszögeket, vassarkantyút, nagyméretű vaskulcsot találtunk.

Munkatársak: Ecsedy István, Kalácska Róbert, Kovács Ágnes, Rajna András, Zimborán Gábor, Zsoldos Attila régészek; Bartucz né Farkas Ildikó, Czegléczki Tibor, Dinnyés Ágnes, Dinnyés Dóra, Fodor Péter, Gera Ágnes, Kovács Éva, Szabó Gergely ásatási technikusok.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

GULYÁS GYÖNGYI

96. Cegléd, Fertály-földek I.

(Pest megye) Ő, Á

2005. július 18. és november 23. között a 4. sz. főút szélesítése kapcsán a 71+750–72+120 km közötti szakaszon, az út mindkét oldalán kutattunk: 153 m² területen próba-, 9573 m²-en megelőző feltárást végeztünk (4/17 sz. lelőhely). Egy *Árpád-kori*, 11–13. századi település részlete látott napvilágot. A kutatás során 216 gödört, 148 árkot, 23 gödörházat, 17 műhelygödört, 11 szabadtéri kemencét, 7 kutat, 2 cölöplyukat és 9 bizonytalan rendeltetésű objektumot tártunk fel.

A telep leletanyaga egységesnek mondható. 163 objektum (37,6%) leletanyagában szerepel *Árpád-kori* kerámia. Az objektumok nagyobb része (61%) lelet, illetve keltező lelet nélküli volt. Három objektumból kerültek elő jellegtelen őskori edénytöredékek, három objektum pedig újkori.

Az *Árpád-kori* kerámialeletek többségére a főzőedények – a kézikorongon készült, homokkal soványított fazekak – a jellemzőek, de néhány cserépbogrács, két esetben pedig sütőharang töredékei is előkerültek.

A telep állatcsontanyagáról elmondható, hogy leginkább a szarvasmarhacsontok fordultak elő nagyobb mennyiségben. A lelőhely Ny-i részén nagyobb számban kerültek elő marha szarvcsapok, főleg a műhelygödörből és közvetlen közelükből.

A lelőhelyrészlet legértékesebb lelete a 345. sz. objektumból került elő, egy 6,5 cm széles bronzkereszt, melynek egyik szára hiányzik. A trapéz alakban végződő egyik keresztvég és a kereszt középső része át van fúrva.

A teleprészlet házai általában 250×250 cm kiterjedésű, kemencés gödörházak, melyek hossz tengelyében kettő-három cölöp tartotta a tetőzetet. Bejáratuk a kemencével szemben kapott helyet. A kemencék fenéktapasztása többnyire egyrétegű, de a két, néhány esetben pedig három réteg is előfordult. A sütőfelület alá főleg vassalakat, állatcsontot, kisebb mennyiségben kerámiát tapasztottak.

A főúttól D-re, a 71+860–900 km közötti területen intenzíven kerültek elő a belső gödrökkel is ellátott műhely-objektumok, egymás mellett két csoportban. Nyolc műhelyobjektum esetében figyeltünk meg kisméretű, kb. 50 cm szélességű kerek vagy szögletes, a műhely oldalába vájt, kissé lejtős kemencéket (esetleg pörkölköket, vagy olvasztókat). A helyben történt vasmegmunkálást tovább erősíti a leletanyag között nagy számban előfordult vassalak és vasbuca. Érdekes azonban, hogy a lelőhelyen előkerült vastárgyak száma kevés. A gyepvasérc helyben történt megmunkálása a környező lelőhelyeken is megfigyelhető volt.

A 406. sz. objektum három kemencéjét a munkagödör K-i és D-i falába vájták. A kemenceplatnik a nyelési szint alatt kb. 150 cm mélységben kerültek elő. A sütőkemencék platnijá alá vegyesen vassalakat és állatcsontot tapasztottak.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

KALÁCSKA RÓBERT